

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**МАТЕРІАЛИ
73-ї ПІДСУМКОВОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ
ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ**

(28 лютого 2019 року)

Ужгород – 2019

Матеріали 73-ї підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу юридичного факультету. (28 лютого 2019 року, м. Ужгород) / Ужгородський національний університет; За заг. ред. С.Б. Булеци, Я.В. Лазура. Ужгород, 2019. 104 с.

У науковому збірнику опубліковано матеріали 73-ї підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу юридичного факультету, що відбулася 28 лютого 2019 року на базі юридичного факультету Ужгородського національного університету.

Для наукових та науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів, студентів правничого напрямку, юристів-практиків, усіх, хто цікавиться питаннями юриспруденції.

*Рекомендовано до друку
Вченою радою юридичного факультету
Ужгородського національного університету
(протокол № 8 від 28 березня 2019 року)*

Редакційна колегія:

- Рогач О.Я.** – проректор із науково-педагогічної роботи УжНУ, д.ю.н., професор
- Лазур Я.В.** – декан юридичного факультету УжНУ, д.ю.н., професор
- Булеца С.Б.** – завідувач кафедри цивільного права та процесу УжНУ, д.ю.н., доцент
- Менджул М.В.** – доцент кафедри цивільного права та процесу, к.ю.н., доцент
- Черевко П.П.** – заступник декана юридичного факультету, к.ю.н., доцент
- Чепис О.І.** – доцент кафедри цивільного права та процесу, к.ю.н., доцент
- Фазикош В.Г.** – к.ю.н., професор кафедри цивільного права та процесу

ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ В СІМ'Ї У ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Менджул М.В.,

кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри цивільного права та процесу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Насильство в сім'ї є однією з ключових проблем світового масштабу. Екс-президент Парламентської асамблеї Ради Європи Жан-Клод Мін'йон зауважив, що кожна п'ята жінка в Європі є жертвою насильства.[1, с. 6]

За даними МВС в Україні 83% постраждалих від насильства в сім'ї - жінки, 11% чоловіків та 6% дітей.[2] За 2017 р. до поліції надійшло понад 110 тисяч заяв, повідомлень про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані з насильством в сім'ї. За повідомленням МВС, потерпіли від кримінальних правопорушень, пов'язаних з насильством в сім'ї, понад 200 дітей. Відносно осіб, які вчинили насильство в сім'ї, поліцією складено понад 80 тисяч адміністративних протоколів.[3] Від домашнього насильства 2017-го року загинуло 600 жінок.[4] Таким чином, аналіз статистики показує, що у більшості випадків сімейне насильство застосовується щодо жінок, і переважно у формі сексуального насильства.

На заборону та протидію насильству в сім'ї прийнято ряд міжнародних актів, в тому числі: Декларацію ООН про викорінювання насилля щодо жінок від 20 грудня 1993 р., Міжамериканську конвенцію про попередження, покарання та ліквідацію насильства щодо жінок, Мапутський Протокол до Африканської хартії прав людини і народів про правах жінок в Африці від 11 липня 2003 р., в 1995 році були прийняті Пекінська декларація та Платформа дій, що визнали подолання насильства стосовно жінок стратегічним завданням серед інших вимог щодо гендерної рівності та ін. В 2005 р. в рамках Ради Європи було прийнято План дій, яким започатковано загальноєвропейську кампанію з протидії насильству щодо жінок та домашньому насильству. Насильство по відношенню до жінок та дітей в умовах збройного конфлікту, в тому числі всі форми сексуального насильства, були засуджені Резолюцією 1888 (2009), ухваленою Радою Безпеки ООН 30 вересня 2009 року.

Комітетом міністрів Ради Європи у м. Станбул прийняв 11 травня 2011 р. Конвенцію про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. Стамбульська конвенція є важливим міжнародним договором, що забезпечує комплекс заходів по запобіганню насильству над жінками, і в самій преамбулі перераховує поширені форми насильства щодо жінок та дівчат: домашнє насильство, сексуальне домагання, зґвалтування, примусовий шлюб, злочини, вчиненим в ім'я так званої «честі», каліцтво геніталій, систематичне зґвалтування та сексуальне насильство під час збройних конфліктів. Україна підписала Стамбульську конвенцію ще 7 листопада 2011 р., і на нашу думку, Верховна Рада України повинна якомога скоріше ратифікувати її.

В рамках Ради Європи для жертв насильства впроваджені різноманітні заходи: безоплатні цілодобові телефонні служби допомоги; безпечні притулки; послуги з підтримки та надання правової допомоги; доступні послуги для окремих вразливих груп жінок (зокрема мігранток і біженок, які тільки прибули до країни, жінок з етнічних меншин, а також жінок з обмеженими можливостями); доступ до програм фінансової підтримки, житла, освітніх програм про права жінок, які надаються за місцем

проживання, та до навчальних програм; підтримка мережі спеціалізованих громадських організацій; міжвідомча співпраця; навчальні програми для спеціалістів, що охоплюють увесь спектр насильства щодо жінок, спираючись на систему прав людини; робота з кривдниками, в основі якої – забезпечення жінок і профілактика тощо.

В державах ЄС існує як адміністративна, так і кримінальна відповідальність за домашнє насильство, яке включає в себе фізичне, сексуальне, психологічне, емоційне і економічне насильство. У Швеції криміналізовані всі форми домашнього насильства, і це перша країна, яка ще в 1979 р. заборонила фізичне покарання дітей. Досить суворі покарання передбачені за насильство в сім'ї і в Норвегії та Фінляндії. В Німеччині заборона фізичного покарання дітей була запроваджена у 2000 р. шляхом відповідних змін у цивільному законодавстві. У Франції в 2010 р. були внесені зміни в законодавство щодо запровадження заходів захисту жертв насильства, а також було визнано, що злочином може бути і психологічне насильство. З грудня 2016 р. у Франції заборонено будь-яке насильство щодо дітей.[5]

Для впровадження міжнародних стандартів протидії насильству в сім'ї в Україні був прийнятий 7 грудня 2017 р. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який замінив Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 р.

Стаття 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», визначила домашнє насильство як діяння (дію або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

Крім вказаного закону, Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2018 р. № 634-р було затверджено «Національний план дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок на період до 2021 року», в якому передбачено ряд заходів в сфері попередження насильства в сім'ї.

Важливим для гарантування дієвості механізму протидії насильства в сім'ї стало закріплення в ст. 24 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству, а саме: терміновий заборонний припис стосовно кривдника; обмежувальний припис стосовно кривдника; взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи; направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

На протидію насильству в сім'ї спрямовані ряд змін, внесених до Кримінального кодексу України, що набули чинності 11 січня 2019 р. Зокрема, цим законом змінено поняття сексуального насильства (у статті 153 «насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом» замінюється «сексуальним насильством»), викладено в новій редакції пункт 10 ч. 2 ст. 115, абзац 1 ст. 116, абзац 1 ч. 1 ст. 121, абзац 1 ст. 123, статті 134, 152, 153, абзац 1 ч. 1 ст. 154, доповнено перелік обставин, які обтяжують покарання такими обставинами як «вчинення злочину на ґрунті статевої приналежності», «вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або

іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах». Крім того, Кримінальний кодекс України доповнено статтею 126-1, яка встановлює кримінальну відповідальність за домашнє насильство, статтею 151-2 (примушування до шлюбу) та статтею 390-1 (невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників).

Вагомою новелою для вітчизняного законодавства є встановлення кримінальної відповідальності за примушування особи до вступу в шлюб, до продовження примусово укладеного шлюбу, до вступу у співжиття без укладання шлюбу (або до продовження такого співжиття), спонукання з цією метою особи до переміщення на територію іншої держави, ніж та, в якій вона проживає.

Таким чином, протягом останніх років законодавство України зазнало суттєвих змін спрямованих на протидію насильству в сім'ї. Після внесених змін згвалтування як злочин пов'язано з концепцією «добровільної згоди», яка рекомендована ООН, запроваджена в багатьох зарубіжних державах. Посилено відповідальність за насильство в сім'ї, визнано злочинами домашнє насильство, примушування до шлюбу та невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників. Крім того, реформовано механізм захисту жертв домашнього насильства, що в підсумку повинно знизити рівень насильства в сім'ї.

Література:

1. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). Довідник для членів парламенту. 104 с. URL: <https://rm.coe.int/1680096e45> (Дата звернення: 16.01.2019).
2. У 83% випадків насилля в сім'ї жертвами є жінки – МВС. URL: <http://stopcor.org/u-83-vipadkiv-nasillya-v-simyi-zhertvami-ye-zhinki-mvs/> (Дата звернення: 17.01.2019).
3. 200 дітей потерпіли від насильства у сім'ї - Нацполіція показала статистику за 2017 рік. URL: <https://prm.ua/uprodovzh-minulogo-roku-nadiyshlo-ponad-110-tisyach-zayav/> (Дата звернення: 17.01.2019).
4. 1,8 млн жінок в Україні страждають від фізичного домашнього насильства. URL: <https://dif.org.ua/article/18-mln-zhinok-v-ukraini-strazhdayut-vid-fizichnogo-domashnogo-nasilstva> (Дата звернення: 18.01.2019).
5. Будник Ольга. Злочин і кара: чому в Європі сімейне насильство під табу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2360665-zlocin-i-kara-comu-v-evropi-simejne-nasilstvo-pid-tabu.html> (Дата звернення: 19.01.2019).